

INTRODUCCIÓ

L'ASSOCIACIONISME I ELS EQUIPAMENTS CULTURALS AL TERRITORI: COOPERACIÓ PER A LA MEDIACIÓ

AMARANTA GIBERT
Periodista. Nova Ràdio Lloret

La VII edició de l'Espai Despuig de l'Institut Ramon Muntaner es va celebrar el 5 de novembre de 2011 a Lloret de Mar (la Selva). L'acte es va fer a la sala polivalent de la Biblioteca Municipal ubicada a la nova Casa de la Cultura, un edifici de nova creació a la vila i un espai adient per a aquest acte, ja que el tema a tractar en aquesta edició de la taula rodona se centrava, entre d'altres coses, en els equipaments culturals públics i en la seva capacitat de relacionar-se amb els centres d'estudis per captar diferents tipus de públic.

En concret, el tema que es va plantejar als quatre ponents de la taula rodona era "L'associacionisme i els equipaments culturals al territori: cooperació per a la mediació". És a dir, es plantejà que els centres d'estudis formen part de la trama de l'associacionisme cultural i que aquest és constitutiu de la vida social del nostre país en l'etapa contemporània. Per tant, es partia de la premissa que l'associacionisme cultural sovint ha jugat un paper complementari de les institucions públiques.

Els centres d'estudis són entitats que fan recerca en el territori i sobre el territori, de manera interdisciplinària i, òbviament, generen un coneixement que volen projectar a la societat perquè aquesta es conegui més i millor a si mateixa i alhora es pugui projectar amb més garanties tant en els àmbits de recerca, creació i anàlisi de coneixement (universitats, centres de recerca...) com en els de la dinamització sociocultural, turística, econòmica, etc.

Els mitjans per projectar el coneixement a la societat són, però, diversos i en aquest aspecte els centres d'estudis comparteixen finalitats amb els equipaments culturals radicats en el territori (arxius, museus, espais patrimonials museïtzats, rutes i itineraris culturals, biblioteques públiques...). En aquest sentit, a la taula rodona es pretenia explorar dues línies:

- D'una banda, com fer possible una necessària cooperació entre els centres d'estudis i els equipaments culturals en l'organització d'activitats de tot tipus.
- De l'altra, com superar amb èxit el repte d'arribar a grups socials que tradicionalment no s'han interessat per la cultura, pel passat, per la comprensió dels fets culturals o artístics, per l'entorn, etc.

Com a moderadora de la taula rodona, vaig plantejar als quatre ponents si, en un context de crisi i de manca de recursos com l'actual, la cooperació entre institucions culturals es planteja ara més que mai com una obligació.

D'altra banda, els vaig fer evident que segueix essent necessari arribar a diferents públics. Els plantejà que els equipaments (grans, petits i mitjans) i l'activitat que s'hi porta a terme no tenen cap sentit d'existir si la major part de la societat no se'n beneficia directament, igual que ho fa amb altres tipus d'equipaments públics com les escoles, els hospitals o els poliesportius. Per tant, cal fer una tasca rellevant per tal de democratitzar una part important de la cultura i per això els vaig preguntar com es pot aconseguir.

Els escrits dels ponents responen aquesta i altres preguntes que es van plantejar a la taula rodona però, per tal de situar-nos, caldria tenir en compte la següent reflexió:

La cultura, i sobretot el seu dinamisme social, ha donat a Catalunya, en certs períodes històrics, resultats brillants, homologables ben sovint als de països petits i amb un feble poder polític. Així, des de diferents àmbits (arxius, museus, biblioteques o centres d'estudis), a través dels seus impulsos divulgadors i creadors d'un entramat social, es trenquen barreres, s'inverteix i es construeix una extensa xarxa social en el seu àmbit territorial d'actuació i es converteixen en veritables centres culturals que, fent una aportació valuosíssima a la cultura popular, aixopluguen una intensa vida cultural i associativa.

És cert que des de les institucions culturals públiques s'impulsen polítiques culturals adreçades a garantir els drets culturals dels ciutadans, és a dir, el seu accés a la cultura. Alhora, en la gestió dels equipaments culturals, cada cop es tendeix més a buscar fórmules que integrin el sector públic per tal d'oferir al ciutadà uns serveis més eficients, plurals i amb un efecte social de cohesió, però ¿què passa amb tot això quan es viu en un context de crisi econòmica com l'actual? Doncs que minven els recursos a invertir; òbviament, l'actual context social, econòmic i cultural afecta de forma negativa a la continuació d'aquesta tasca i la principal víctima que se'n ressent és el teixit associatiu. A més, no hi ajuda gens la dinàmica emergent que han adoptat en els últims temps les indústries culturals i les noves tecnologies, que porten a un consum massiu i individualitzat de la cultura.

Sembla evident que en els propers anys la tendència restrictiva en la inversió de recursos en cultura seguirà, que les administracions públiques no els incrementaran i que, fins i tot, els reduiran. Probablement hauran de reorganitzar els seus efectius i, també, integrar dins de les seves estructures administratives els ens de gestió que han creat, com ja està passant en alguns països europeus. Aquest escenari de futur obliga per tant, a explorar les possibilitats de cooperació. Per què no amb el sector privat, buscant potser fórmules de risc compartit?

El que queda clar és que des dels equipaments culturals públics cal impulsar, ja des d'ara, un procés gradual de transformació progressiva del model actual, basat majoritàriament en la gestió directa, cap a fórmules basades en la cooperació que permetin optimitzar els recursos humans i econòmics disponibles. És a dir, la sortida de la crisi no permet demorar més l'impuls a la cooperació. L'ajust pressupostari previst per als propers anys porta al convenciment que és urgent activar la col·laboració entre institucions per tal d'evitar la reducció de l'oferta cultural i, com a conseqüència, la reducció del consum i el canvi d'hàbits de la població.

No obstant, cal tenir en compte un altre aspecte: la planificació. El sector cultural, a més de donar resposta a les necessitats del present, ha de planificar el seu desenvolupament futur en aquest context per no anar a remolc de les circumstàncies. Per això han d'actualitzar el seu posicionament i adoptar estratègies, que han de sorgir del debat dels actors principals del panorama cultural català. D'aquí l'objectiu de la taula rodona organitzada per l'Institut Ramon Muntaner.

Ajustament econòmic en un moment de minva econòmica, planificació..., però, què més cal tenir en compte? És cert que les administracions públiques tenen el deure de garantir l'accés i l'ús de la cultura a la ciutadania i de fer-ho amb la participació de la societat civil. La igualtat d'accés a la cultura i la llibertat d'actuació dels actors culturals s'ha de convertir en el punt de trobada entre poder públic i societat civil, però quan minven els recursos i, a més, quan ens trobem en un moment de canvis de valors i en una societat canviant, no n'hi ha prou en obrir portes perquè tothom accedeixi a la cultura lliurement, sinó que possiblement també estem obligats a renovar les regles del joc si es vol que la societat actual se segueixi involucrant en seguir construint una cultura popular catalana que valori el seu llegat i assimili les noves formes que estan experimentant les noves generacions en l'actualitat.

És per això que des de la taula rodona es va demanar als ponents que prestessin especial atenció a la planificació, però tenint en compte que la cultura és sobretot resultat de voluntats sorgides d'entorns concrets i, per tant, singulars. Es buscava en aquest sentit que el testimoni i les experiències dels ponents servissin per conèixer la tasca que porten a terme representants de diferents àmbits culturals, per buscar després en el debat fórmules per involucrar-hi els públics.

Malgrat que no ens ha de passar per alt que la planificació cultural vol recursos, i també temps i consensos, també és important saber treballar des del territori i amb allò que es té a l'abast. Per tant, conèixer el dia a dia d'institucions culturals que treballen en diferents punts del territori ha de permetre obrir un debat a noves fórmules de cooperació i captació de nous públics.

Els nostres arxius, museus, biblioteques, centres culturals, associacions, etc. tenen el repte de futur de renovar-se. Es tracta, doncs, de buscar fórmules i acords que permetin mantenir vius i en condicions aquests espais de lleure i cultura, aquests espais de ciutadania. Han de seguir treballant per generar coneixement i participació; en resum, per generar teixit social i, a la vegada, cohesionar el país en la seva cada cop més gran diversitat.

En aquest difícil repte, la intervenció pública és imprescindible per al sosteniment de determinades pràctiques culturals, però també cal comptar amb el valor de l'associacionisme per mantenir-les vives i del tot viables. És en aquest punt on cal incidir en la cooperació entre institucions.

Així doncs, la reflexió proposada durant la taula rodona pretenia incidir en tres àmbits:

1. Optimitzar al màxim els recursos públics per poder mantenir l'oferta cultural, en un moment en què les successives reduccions dels pressupostos són evidents.
2. Enfortir l'associacionisme i la cooperació entre equipaments culturals, entitats i societat.
3. Buscar nous públics i maneres d'acostar-s'hi per poder mantenir l'activitat cultural del país.

La sessió de l'Espai Despuig pretenia, doncs, posar sobre la taula aquestes reflexions i validar-ne el procés amb representants d'equipaments culturals i de centres d'estudis.

Per tal d'abordar millor aquests àmbits, tot i que estan íntimament lligats, vaig plantejar als ponents la taula rodona amb blocs separats perquè cadascun d'ells, com que provenen d'àmbits diferents com són els arxius, els museus, les biblioteques i els centres d'estudis, poguessin intervenir en funció dels seus coneixements en el seu àmbit de treball. Vaig plantejar, doncs, la taula rodona en quatre blocs:

Com fer possible una necessària cooperació entre els centres d'estudis i els equipaments culturals en l'organització d'activitats. Per tant, els preguntava quin paper han de jugar els centres d'estudis i els equipaments culturals en un moment de crisi com l'actual i si ara es fa més necessària que mai la cooperació. És el moment de generar unes relacions més fluïdes entre ambdós? ¿Els centres

d'estudis i els equipaments culturals són elements contraposats o cal entendre'ls en clau de complementarietat?

Sobre el fet de com superar amb èxit el repte d'arribar a grups socials que tradicionalment no s'han interessat per la cultura, pel passat, com se'ls pot atraure? Què passa amb l'actual sistema de captació de públic? Cal entrar sense reserves al món que s'obre amb les xarxes socials?

La difusió mediàtica podria ser una eina per arribar a aquests públics? ¿En quina manera pot contribuir la difusió mediàtica a l'interès de la sensibilitat ciutadana envers els centres d'estudis i a la seva oferta i a la dels equipaments culturals en general? ¿Cal sensibilitzar els possibles públics per obtenir-ne un reconeixement?

Les eleccions del novembre del 2010 van encetar un nou moment polític, de canvi respecte els set anys de govern tripartit. La nova etapa està caracteritzada per l'existència de tres crisis simultànies: la crisi econòmica i les seves conseqüències socials; la crisi de relacions entre Catalunya i Espanya i la crisi de confiança en les institucions. És en aquest marc incert que Catalunya haurà de donar resposta a un seguit de reptes de país que condicionaran la seva evolució futura en el mig termini. Com afecta aquesta nova realitat als centres d'estudis? I a la seva relació amb la gent del territori? Han de servir de mediadors? Històricament els centres d'estudis fan esforços titànics molt per sobre de les seves possibilitats. Davant aquesta nova realitat, ¿com han d'abordar el futur i la seva relació amb el territori i la seva gent?

Des d'un bon inici era conscient que eren plantejaments complexos, però també vaig plantejar als ponents que seria interessant poder arribar a alguna conclusió fructífera durant la taula rodona.

Vagi per endavant que, amb la pregunta de si es creu convenient i viable obrir noves vies de col·laboració, la resposta majoritària va ser favorable. Els ponents van afirmar que cal buscar que els diferents públics s'involucrin i participin. En aquest sentit van dir que cal trencar certs tabús, barreres i pors respecte la tasca que porten a terme els equipaments públics. Es va parlar que és imprescindible apostar per estructures flexibles que siguin capaces d'abastir i donar servei al conjunt de la societat. També hi va haver acord en què un dels reptes principals de futur, tant dels equipaments públics com dels centres d'estudis, no és mantenir el públic, sinó fer-lo créixer.

En aquest sentit, durant la sessió es van fer algunes propostes concretes:

Donar a conèixer molt més l'oferta d'equipaments culturals i centres d'estudis. Per tant, apostar per la comunicació com un repte fonamental.

Rendibilitzar els espais i els equipaments.

Els participants a la taula rodona provenien de quatre àmbits que, amb la seva intervenció, van permetre arribar a aquestes conclusions apuntades i a d'altres que s'inclouen en aquesta publicació.

Els ponents van ser:

M. Àngels Suquet i Fontana. Llicenciada en Filologia Clàssica l'any 1990 i màster en Arxivística per la Universitat de Girona. El primer contacte amb els arxius va ser el 1991, fent pràctiques a l'Arxiu Capítular de Girona, on transcrivía, traduïa i feia registres de documents medievals. Ha treballat especialment en implantació de sistemes de gestió de documents, en tractament de fotografies als arxius i en gestió cultural. L'any 1991 va ser sòcia fundadora de l'Associació al Servei del Patrimoni, que, l'any següent, es va convertir en l'empresa de serveis L'ASSERP SC Gestió d'Arxius i Patrimoni Cultural, en funcionament fins a l'any 1995. En aquest marc, es va iniciar en l'organització de documentació administrativa i en la implantació de sistemes de gestió de documents. Com a consultora privada, ha realitzat una vintena de projectes i intervencions en documentació pública i privada. Un dels reptes professionals més importants va ser la direcció de l'elaboració del Pla Arxivístic de l'Hospitalet de Llobregat. Aquest encàrrec va ser realitzar els anys 1996 i 1997 per mitjà de l'Associació d'Arxivers de Catalunya i de la Diputació de Barcelona. Entre 1993 i 1996 va ser la coordinadora de l'Arxiu d'Imatges Emili Massanas de la Diputació de Girona. Va iniciar-se en el coneixement de la fotografia, un camp força nou en l'arxivística, que la va motivar a fer propostes a nivell metodològic. La culminació d'aquest procés va ser la col·laboració al Manual para la gestión de fondos y colecciones fotográficas, publicat l'any 2001. Al llarg d'aquests anys ha publicat cap a una trentena d'articles i comunicacions, gairebé sempre sobre aspectes tècnics de l'arxivística. Des de l'any 2000 treballa a l'Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols, que dirigeix des de l'any 2007, i també s'encarrega de l'edició de la revista *L'Arjau* i del Servei Pedagògic (Tallers d'Història).

Jordi Tura. Llicenciat en Història per la UAB. Responsable de documentació del Museu Etnològic del Montseny i del Centre de Documentació del Parc Natural del Montseny, Secció Humanitats, entre els anys 1989 i 2001. Codirector de les intervencions arqueològiques al Castell de Montsoriu entre els anys 1993-2007. Membre fundador i president de l'Associació d'Amics del Castell de Montsoriu entre els anys 1999-2002. Director del Museu Etnològic del Montseny, la Gabella entre els anys 2001-2007. Cap del Servei de Museus i Protecció de Béns Mobles de la Direcció General de Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya entre els anys 2008-2010. Secretari de la Comissió Executiva de la

Junta de Museus de Catalunya entre els anys 2008-2010. Membre fundador de l'Associació de Museus de Territori i Societat (2011). Membre del Patronat del Castell de Montsoriu. Membre de la Comissió Consultiva del Parc Natural del Montseny. Des de l'1 de desembre de 2010 torna a ser director del Museu Etnològic del Montseny, la Gabella.

Josep Vives i Gràcia és diplomat en Biblioteconomia i Documentació, llicenciat en Documentació i té estudis de Filosofia. Ha treballat com a bibliotecari a la biblioteca del Centre Excursionista de Catalunya, a la mediateca del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana i a les biblioteques de la Universitat Politècnica de Catalunya de Terrassa i de Vilanova i la Geltrú. Fins al 2012 ha estat el cap del Servei de Biblioteques del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Ha publicat diferents articles professionals dins de l'àmbit de les biblioteques i la propietat intel·lectual, l'alfabetització informacional o el Sistema Bibliotecari de Catalunya. Coordinador i autor del llibre *Digitalización del Patrimonio: Archivos, Bibliotecas y Museos en La Red* (Barcelona: UOC, 2009).

Pere Gifre Ribas. Doctor en Història. Catedràtic d'institut i professor associat de la Universitat de Girona. Ha estat president de l'Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines i ara n'és de l'Institut d'Estudis Empordanesos. Centra la seva recerca en la història rural d'època moderna, formant part d'equips de recerca de la UdG, dels quals Rosa Congost és la investigadora principal, i del grup que edita les corts catalanes d'època moderna i que coordina la professora Eva Serra de la UB. Sobre aquests temes ha publicat diferents articles en revistes especialitzades i és coautor de diferents llibres. Durant l'any 2012 publicarà una part de la seva tesi doctoral a la Biblioteca d'Història Rural de l'Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines i una altra part, la principal, a la Fundació Noguera.